

Nostalgische herinneringen uit de goede oude tijd

KIJKDUIN GAAT HERLEVEN!

Geen rangen en standen op het dorp

door Lida Claus

Aan de lijdensweg van Kijkduin gaat een einde komen, lazten we onlangs in de krant. Het zal zeker groots worden. De nieuwe en oude bungalows zullen omringd worden door boulevards - een hotel - vakantieflats.

De oude paviljoens zullen moeten verdwijnen Er breekt een nieuwe toekomst van Kijkduin aan. Gelukkig. Eindelijk... Iedereen weet dat het niet bevredigend was. Maar wie weet nog hoe het was?

In het begin van de jaren twintig kwam een jonge man van het zwemmen thuis en vertelde zijn vrouw, dat hij buiten Den Haag iets gezien had. "Iets", huizen, een beetje Indisch. Ingebed tussen de duinen. De huur was niet veel hoger dan de tweede etage die ze nu bewoonden. En mooi!

Ja, dat was het. De architecten Duiker en Bijvoet hadden een villaparkje van vijf verschillende types "landhuisjes" ontworpen, in groepjes bij elkaar, door hun decente kleuren opgenomen in het duinlandschap.

Rieten daken, pannendaken, loggia's, geen verdieping, losstaand of als een vrolijke troika met de grootste in het midden, of met z'n tweeën, als een locomotief en een tender: een hoge en een lage. Grote voor- en achtertuinen, waarin de duinpannen bewaard gebleven waren en de duindoorns bloeiden.

In 1923 verhuisde het jonge gezin. Er was geen enkele verbinding met de stad dan met de fiets over de hobbelige, lage duingrond (geen pad), maar de hindernis werd graag genomen.

"Elke dag vijf kwartier naar de Kazernestraat en weer terug naar huis. Gas en riolering waren er niet, maar blauwbranders verwarmden de grote woonkeuken en het koken ging best."

Het "isolement" was er de oorzaak van dat er een dorpse gemeenschapszin ontstond. Na de Duinlaan werd de Scheveningse Laan gebouwd en daarna het gedeelte aan de overzijde van de Strandweg.

Een burgemeester of een bestuur was er niet, maar de notabelen ontstonden vanzelf. De familie Van der Houwen (huiseigenaars) en Van Bochoven (melk- en levensmiddelenbedrijf) werden begripen. (Een schoner Sinterklaas dan de heer Van Bochoven zag ik nimmer). Er ontstond een vereniging, *De Brulboei*. Een stoomtrammetje verbond ons dorp met Loosduinen. Zo konden de Rotterdamse bleekneusjes hun Zeehospitium bereiken en de badgasten hun Badhotel met de zeemijn uit de eerste wereldoorlog op het terras.

Mondain

"De Brulboei zorgde dat het mondaine leven tierde; wij kinderen fluisterden dat de dames er zonder broekje onder hun lang avondjaponnen dansten om slanker te lijken. Het eenvoudige hotelletje De Werf (pas afgebroken) zorgde voor aaledaags strandvertier voor Loosduiners en Kijkduiners. En 's

avonds stonden we te kijken naar de zonsondergang of naar het lichten van de zee.

Maar zo primitief kon het niet blijven. Vijf kwartier lopen tweemaal per dag naar de dichtst bijzijnde school in de Sneeuwbalstraat was teveel. En zo kwamen er een lagere school met het rode dak en onze meester Van Overbeek, die elke aprilmaand wilgetakjes uit onze tuin kwam vragen voor zijn plantkundeles.

Dat was plm. 1925. Enkele jaren later kwam de eerste echte verbinding met Den Haag tot stand: het kolengruispad, dat vanaf de laatste huizen aan de oude Goudsbloemlaan langs de onbebouwde Daaal en Bergselaan, het Quickterrein (nu de Savornin Lohmanlaan), onderlangs de duinen langs Ons Eibernest (nu sportterreinen) liep en op de Noordwijkselaan uitkwam.

Plechtig

Een plechtig gebeuren. Ik herinner me toespraken, een mooie dame die het Lint doorknipte en de zorgelijke stem van mijn moeder: "Nu wordt het er niet beter op."

..Maar het werd wèl gemakkelijker. Later kwam er een klinkerstraatweg naast eht kolengruispad. De Stokroos-hbs (afgebroken door de Duitsers) en de Dalton werden gebouwd. Er er kwam een bus, waarin we als kinderen lekker hobbelde,

achterin, met je hoofd tegen het plafond..

Ach ja, wij kinderen. We gleden sleetje langs de leeuwenkuil en visten met een hark kroos uit *De Beek* om stekelbaarsjes en salamanders te vangen die we na een week weer vrij lieten. En we schaatsten in zonnebloemkostuum op de met lampions versierde vijver van Meer en Bos. Natuurlijk was er een zangkoor en we voerden lentespelen op (mijn moeder achter de piano).

Want dat kon. Er scholen op ons Kijkduin creatieve mensen.

Wat voor soort lieden woonden er nu eigenlijk in "dat gat" waarvan de bouwreclames beweerden: "Leuk buiten wonen voor de eenvoudige burgerman?"

Geen verschil

In deze "huisjes" met de grote woonkamer, stenen schouwen en een artistieke indeling woonde van alles door elkaar. Naast de notabelen die ik noemde, was daar de door reumatiek verstijfde garage-houder Van der Stelt, die (later door een scholier per fiets gebracht) elke ochtend met zijn blijde smile zijn plaats naast de fietsenstalling aan zee innam. De bananenkoopman - en zijn broer die smid was - woonden er ook. Het is geen toeval dat ik hen het eerst noem, er was immers geen standsverschil: WE

Maar als ik nu terugkijk naar die zonnige twintig jaren die ik verscholen achter de enorme seringen en jasmijnstruiken in ons huis aan de Duinlaan 141 doorbracht, dan duiken ze op - al die gezichten die ons Kijkduin maakten tot wat het was.

Velen laat ik anoniem (ze zijn me niet minder dierbaar) maar onder de "gekken die 't zover zochten" waren ook culturele prominenten - mogen ze het mij vergeven, dat ik hen noem.

Kunstenars

De kunstschilders Lodeizen, De Voogd, Piet Bulthuis en Jacobus Cossaar, de architect Westerhout die tweemaal (voor en na de oorlog) een nieuw zeehospitium bouwde, Jacques Bloem, Clara Eggink, Broedelet, Cammpert; de literaire slagader; onze Alex Voormolen en Hans de Bock (zoon van Theofiel) componisten; de beeldhouwer Verhoef en de acteur Coen Hissinkj.

In onze ruime kamer gaf mijn moeder huisconcerten met de alt Bertha Stotijn. Daar maakte ik als opgroeiend kind op onvergetelijke wijze kennis met de Brahms- en Mahlercyclussen en het verhaal gaat rond, dat een der luisteraars - een poeet - de volgende ochtend de melkboer met een vergiet in plaats van met een pan hielp!

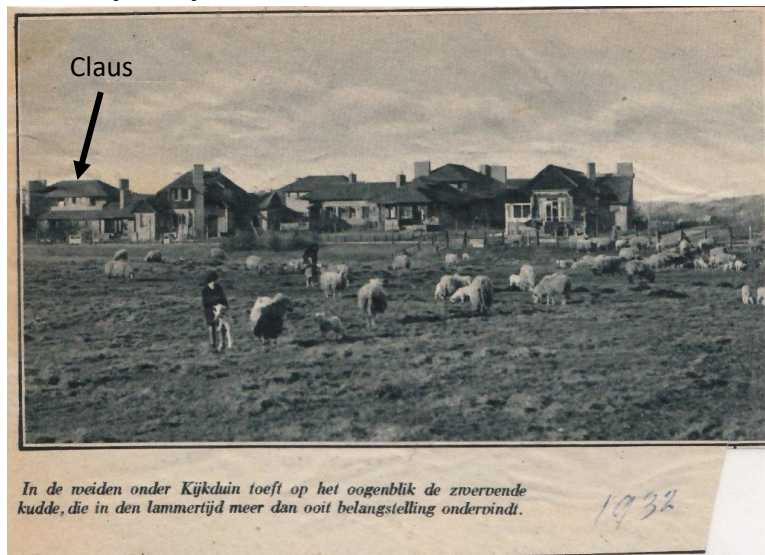
verscheen. Het strandtentje van Johnnie C. overleefde de nacht niet en hij kwam negen maanden in onze vóór-loggia compleet met slaapbank en hondje Pietje bij ons wonen.

Er lag wel eens een uitgebeend schaap onder het bed als mijn moeder een beetje orde wilde scheppen, en wassen deed hij zich nooit.

Lammetjes

Maar we hielpen de lammetjes door de winter komen en op kerstochtend zat hij mee aan het kerstontbijt (al groeide het mos op zijn wangen en moesten we na afloop goed luchten).

Het pak dat mijn vader hem gaf, trok hij over zijn oude vodden aan - dus stonk hij. 's Avonds zetten we

In de weiden onder Kijkduin toeft op het oogenblik de zwerfende kudde, die in den lammertijd meer dan ooit belangstelling ondervindt.

Tempo doeloe. Maar dat was Kijkduin. Wie zal dit durven tegenspreken? Niemand. Wie van de overlevenden zullen het beamen? Allen. Ik denk aan de dokter (wonend in Amsterdam) die na dertig jaar dichtbij Kijkduin gecremeerd wilde worden.

Ik denk aan al die keren dat je elkaar toevallig ergens tegenkomt en dan het wachtwoord spreekt: Kijkduin.

Ik denk aan de schaapherder die op een koude novemberdag op de weide van Meer en Bosch

de schemerlamp tegen het raam en zo las hij (aan de buitenkant) Nelly van Dickens. "Lugens, allemaal lugens, Lina", zei hij tegen mij. "Maar nu woon ik in een villa."

Vogels van vreemde pluimage vlogen er in die jaren door ons huis en zaten mee aan onze tafel.

Ik denk aan die Duitse vluchteling met zarte ringbaard die in de jaren dertig op een zondagmiddag bij ons aanbelde. Wij zaten nog aan tafel en mijn moeder gaf aan hem de laatste pudding en zag toen dat hij uitgehongerd was. Hij bleef

vele weken, douchete zich tweemaal per dag, spitte het hele gazon om en gaf mijn moeder als afscheidsgeschenk een minicactusje, want geld had hij niet.

Zijn ideologie was, zo zei hij, die Entmaterialisering des Tübbelchens. Als iedereen dit in praktijk bracht, een dubbeltje per dag opzij leggen voor een ideëel doel, zou er een "entmaterialisiert" kapitaal ontstaan en dat zou zijns inziens de wereld redden.

Herr Peusker verdween naar het Sterkamp in Ommen kort voor het uitbreken van de oorlog in '39 en mijn vader zorgde dat de schaapherder tijdelijk een onderkomen kreeg in de lege schuren van de Quickterreinen.

Ingeblikt

Vlees van gestorven schapen blikte hij met zout in en begrafte hij in de wei van Meer en Bos. "Voor de kwade dag, Lina". (Het is een ooggetuige die het u vertelt). En mijn moeder bracht hij alle zakdoeken die hij op straat vond (en dat waren er nogal wat in die tijd); hij gaf haar ook groen uitgeslagen centen voor melk voor de lammetjes.

Want hij was een man van eer. Later legde men door toedoen van de dierenbescherming beslag op zijn schapen; maar dat was een drama op zichzelf.

In die tijd was er al een groot deel van Meer en Bos omgehakt om de Laan van Meerdervoort door te trekken; we hoefden 's avonds niet meer uit angst langs het bos aan de Muurbloemweg te hollen want lijn 20 sloot toen aan op een bus.

Natuurlijk waren er nog meer. Ik denk aan de visman Piet Dijkhuis die zijn karretje langs onze school over de Daal en Bergselaan trapte met de hoed van "Oom Eelke", een geliefd Dalton-leraar, op zijn hoofd. We stierven van de lach om die erg mooie hoed.

Putz

Ik denk aan de koperlager die "voor niets" zijn zaakje aan de kant deed om te kunnen filosoferen, "want heette hij niet als de hond van Schopenhauer: Putz?" Hij woonde vele weken bij ons, liet de gordijnen van zijn kamertje altijd dicht om zijn gedachten te kunnen kristalliseren.

En toen het koper dat mijn moeder hem gaf om te poetsen hem ook niet tot actie kon wekken, werd dat het einde van het verblijf bij ons - dat poetsen had hij al zeker te veel gedaan. Mijn vader zorgde ervoor dat hij later een weekgeldje kreeg.

En dan die dronken muzikman voor wie wij als kinderen bang waren. Hij speelde op zijn c... altijd de eerste regel van het Duitse volkslied, maar dan alleen met hele noten. Later bleek dat de derde Invention van Bach ook zo begon - die heb ik daarom nooit kunnen uitstaan.

Het eerste pak dat mijn vader hem gaf, hadden ze in het "kampement" gestolen omdat het een gevangenispakje was, zoals vrienden hem wijsmaakten. Bij het tweede stierf hij bij een aanval van delirium op de Maliebaan. Je kunt nu eenmaal niet voor Onze Lieve Heer spelen en iedereen redden, en vader Drees was er toen nog niet.

Maar het groentevrouwetje Betje Voois uit Monster werd wèl geholpen. Ze kon haar paardje niet meer vorderen en stond te huilen bij ons terrasje. "Je moet eerbied hebben voor het DIER", snikte ze.

HET VADERLAND was zo vrijelijk een natuurgetrouw verslag van mijn moeder op te nemen, en de giro's stroomden binnen, tot Zwitserland toe. De ruim honderd gulden redden haar paardje... vijftienvintig jaar later zag ik haar op het trapje van de aula zitten, toen mijn vader begraven werd.

Ja, die Kijkduiners.

Vóór Meer en Bos gemeenteplantsoen werd, presteerde de laatste eigenaar het uit jacht.... één zwaan van het zwanen.... neer te halen. Heel Kijkduin leefde mee en mijn moeders kritiek in HET VADERLAND was niet mals. Er kwam een nieuwe zwaan. Dat was in de twintiger jaren.

Dat was Kijkduin; proberen tuinen te maken op zandgrond. Soms lukte het, soms niet (letterlijk en figuurlijk). En we mochten 's zomers tussen vijf en zeven (de beste tijd) gratis in de kleedhokjes!

Kogels

10 MEI 1940. Toen de kogels in de lentetuin tussen mijn vader en de huisbaas-buurman door vlogen, hield ons Kijkduin op te bestaan. Ons huis en tuin werden een bunker voor het Duitse hoofdkwartier en na de oorlog mochten we er niet meer terug onder het motto "Het Rijk restaureert, alleen een rijksambtenaar zal het krijgen".

Een dossier hierover vol tranen, ligt in mijn kast opgeborgen. Ons huis was maar een huurhuis geweest - voor eigenaren lag het gunstiger, die gingen er zelfs zonder vloeren al in slapen.

Het gedeelte aan de overkant van de strandweg, waar nu de patio's staan, werd na 1945 afgebroken. De huizen waren nog goed, maar er zou een ondergronds station komen wij zeiden toen: *Kijkduin, Kijk puin.*

En nu? Nu zal alles nieuw worden. Nieuw met de nieuwe tijd voor de nieuwe mens. Er zullen zelfs stenen trappen komen; stenen trappen waarop men zal kunnen zonnen. Hoge flats zijn er al. Kijkduin zal herleven volgens de modernste eisen.

Kijkduin?

Kijk steen.